

Ferenc pápa forradalmat csinál

Gondolatok Az evangélium öröme c. apostoli iratról

Ferenc pápa új tanító iratával a túlnyomó többség egyetért, mindenekelőtt a Harmadik világ katolikusai. De kritika is éri, elsősorban a piacgazdaság védelmezői részéről. Alig halkult el kissé a pápa *Evangelii gaudium* [Az evangélium öröme] kezdetű „kormánynyilatkozatának” vatikáni mennydörgése, máris fölvetődik az izgalmas kérdés: A római főpap forradalmi felhívásából mi következik a keresztények, mindenekelőtt a katolikus egyház számára?

Ferenc pápa radikális irányváltást akar. 2013 márciusi megválasztása óta alig múlt el olyan nap, amelyen ne mutatta volna meg jelképekben gazdag gesztusokkal és beszédekkel, hogy szakítani akar a római egyház tekintélyi és önkényes alakjával – nyolc hónappal hivatalba lépése után pedig bemutatta a világnak az első terjedelmes dokumentumot, amelyért kizárólag ő vállalja a felelősséget. Ő maga „alapvető jelentőségűnek” minősítette, mert az pápaságának lényegét és átfogó vízióját tartalmazza. A 180 oldal terjedelmű „apostoli irat” hatalmas igényt támaszt az „egyházi üzem” megváltozásával szemben.

Ez a szerényen és megnyerően felépítő férfi azt akarja, hogy a keresztények elinduljanak, és a világtársadalom „kerítéseinél és sövényeinél” meghirdessék a keresztény üzenet felszabadító vonásait – koránt sem minden dogmatikai tételt –, mégpedig mindenekelőtt az eltaposottak, a gyengék és félrevetettek számára. Írása azt jelenti, hogy a római katolikus egyház elindul a bizonytalan jövőbe.

Ferenc pápa üzenetének gyűjtő hatása lényege: A jövőben minden egyházi cselekvésen át kell ragyognia Isten minden ember iránti szeretetének.

Ezért hirdeti meg ez a pápa egyházának radikális reformját a fő és a tagok számára egyaránt. Óriási lépést jelent előrefelé, hogy kifejezetten lemond az elődei körében szokásos pápai igazságbirtoklási és tévedhetetlenségi igényekről, és a reformokkal kapcsolatos vita tárgyává teszi pápai hivatalát. Ferenc pápa nem hiszi, hogy „minden kérdésre végérvényes és tökéletes választ kellene várni a pápai tanítóhivaltól”.

Az általa sürgetőn követelt reformot és dinamikát elsősorban mégsem „aggiornamentóként”, az egyházi doktrína és az elavult struktúrák mo-

dernizálásaként értelmezi. Számára a belső hozzáállásról van szó: irgalmas-ságot akar kirekesztés helyett, a hatalomról való lemondást hatalmi politika helett, nagyvonalúságot kényszerítés helyett. A szeretetnek a tanítással szembeni feltétlen elsődlegességét követeli. Számára az együttérzés lelkületéről, a radikális emberszeretetről van szó, amely Isten szeretetéből és a megfeszített Krisztusból „árad ki”. A szegények lelkipásztori alkatú püspöke szemében iszonyatos az az egyház, amely a hibázástól és a többértelműségtől való félelmében változhatatlannak vélt szerepekből, társadalmi formákból és rítusokból álló teológiai páncéllal veszi körül magát.

De a tanítással és az egyházi struktúrával kapcsolatos fesztelenségével ez a Harmadik világból jött pápa kissé elnagyolja a dolgokat. Két példa: Megerősíti a nők kizárását a papságból – meggyőző érvek nélkül. Aki ilyen meggondolatlanul átlép azon a tényen, hogy az aktív hívők többsége nő, az ne csodálkozzék, ha világszerre folytatódik a nők elvándorlása az egyházból. Ami pedig a papi nőtlenséget illeti: e kínzó problémát nem lehet megoldani anélkül, hogy el ne fordulnánk a háttérben meghúzódó nőellenességtől.

A szenvedélyes lelkipásztor és emberhalász pápa szívesen látná az irattárba helyezve a részben emberellenes egyházi tanítást; ebbéli érdektelenségében számos dél-amerikai püspökkel közös nevezőn van. Ezt az összefüggések alapján lehet megmagyarázni: A brutális kizsákmányolás és erőszak világában értelmes dolog teljes mértékben az igazságosság szerint tájékozódó politikai gyakorlatra és a prófétai lelkipásztorkodásra összpontosítani. A Dél-Amerikához viszonyítva sokkal összetettebb világegyház vezetése szempontjából kétségtelenül nagyon fontos ez a felszabadító lelkipásztori kezdeményezés, de hosszú távon önmagában nem elégséges, mert sok nyitott kérdést – például az orvosi, a szabadság- és a tudományetika területén – nem lehet megfelelő módon megközelíteni az igazságosság és igazságtalanság azon paradigmája alapján, amelyet a felszabadítási teológia képvisel.

Egy pápa azt mondja: „én”

A Harmadik világból jött pápa szakít a hagyománnyal, amikor nem bonyolult és homályos teológiai fejtegetéseket közöl, hanem közérthető módon ír. Apostoli iratának fontos szakaszaiban úgy fogalmaz: „én”, és ezzel elhatárolódik a korábbi pápáktól, akik szinte mindig az uralkodói „mi”-stílust alkalmazták. A jezsuita José Bergoglio által használt „én” a kulcs, ha meg akarjuk érteni kormánynyilatkozatát: nagyon személyes, igazi Ferenc-féle szöveget tesz közzé.

Aki megválasztása óta követte a pápának a Szent Márta Házban reggelenként, szűk körben elmondott beszédeit, illetve nagyobb hallgatóság előtt elhagyott prédikációit, az sok ismerős mondattal találkozik az *Evangelii gaudium*ban, de ebben a pápa rendszerezte és összefüggő egységbe állította a már ismert kijelentéseket.

Nem ringatja magát illúziókban annak a kritikának a jelentőségét illetően, amelyet a hatalomba szerelmes egyház klerikális torzulásain gyakorol. Ezért kijelenti, hogy szavai programadó jellegűek, és radikális következményekkel kell járniuk – mindenekelőtt az egyház és a gyakorlati lelkipásztorkodás „decentralizálásával”. Vajon az egyházi közösségek világszerre elkezdik-e közösen olvasni a pápa írását? Lapról lapra? Olyan kérdéseket feltéve, mint: Min kell változtanunk? Konkrétan mit tehetünk? – Erre lenne szükség.

Ferenc pápának sietsős a dolga: dinamikát és új kezdeményezéseket akar egyházában. Ezért fordul szembe a tradicionalistákkal, akiket elődei támogattak, és akiknek a szélsőségeire Benedek pápa túl sok időt és erőt pazarolt el.

Ferenc pápa erős pártfogókat keres egyházi forradalmához. II. János Pál pápára hivatkozva propagálja a pápai hivatal egyszerű és ökumenikusabb formáját. A középkori egyháztanítót, Aquinói Tamást hívja „az igazságok hierarchiájának” koronatanújául, ami azt jelenti: nincs szükség arra, hogy az egyházi tanítás összességét ráborítsák az egyszerű hívőkre. Elsősorban és mindenekelőtt Isten feltétlen szeretetéről van szó – éppen a vesztesek és az elnyomottak iránti szeretetéről. Ferenc pápa a késő ókori egyházatyát, a milánói Ambrust idézi, nevezetesen annak minden elvált és

újracházasodott ember számára még ma is csodálatos mondatát: „A szentáldozás nem jutalom a tökéletesek számára, hanem táplálék és az üdvösség nagyvonalú eszköze a gyengék számára.”

Következmények minden egyházközségre nézve

Milyen következményekkel járna a pápa forradalmi programja az egyház, az egyházközségek és az egyének számára – föltéve, hogy komolyan vennék azt? Ha az egyházjogot tekintjük mércének, akkor világszerte katolikusok milliói élnek „szabálytalan” családformákban. Immár fellélegezhetnek? E pápai irat után nincsen teológiai érv ahhoz, hogy az újracházasodott elváltak elzárják az Úr asztalától. A pápa azonban egyidejűleg ragaszkodik a házasság felbonthatatlanságának tanához. Tisztázni fogja-e ezt az ellentmondást?

A német püspökök jelenleg is dolgoznak az újracházasodott elváltak problémájának megoldásán. A munka vezetőjét, Robert Zollitsch freiburgi érseket a minap írásban bírálta és hidegen elintézte a Hittani Kongregáció prefektusa, Gerhard Ludwig érsek. Ferenc pápa viszont nem régen szembe fordult az efféle praktikákkal, amikor bátorította a püspököket és a szerzetesrendek vezetőit,

hogy „a Hittani Kongregációtól érkező levelek ellenére” ne törjenek meg, hanem haladjanak tovább az úton híveikkel.

A pápa minden egyes egyházközség számára kihívást jelent. Irányváltásról van szó. Mindaz, ami sok egyházközségben eddig központi dolognak számított – önfenntartás, szabadidős kínálat, ünnepek, építkezések, pénzügyek –, most a peremre kerül. Központi helyre lép viszont az, ami polgári vonalon peremjelenségnek számít: a rabok és betegek meglátogatása, a szükségét szenvedők önszegélyező csoportjai, a politikai elkötelezettségű tevékenység, a menekültek, csavargók és munkanélküliek támogatása...

A római egyház feje kihívást jelent a jómódú német egyház számára is. Igaz, hogy egyházi adójukkal és adományaikkal a német hívek finanszírozzák a szegény országokban végzett katolikus egyházi munka nagy részét, de Ferenc pápa többet akar: a túlnyomóan a középosztályhoz tartozó, jól megfizetett főállásúak által meghatározott egyház induljon el a teljesítményi és fogyasztói társadalom peremén élő emberek felé.

Ha a katolikusok komolyan veszik a pápát, akkor most tanulási és megtérési folyamatnak kell megindulnia – az ún. laikusok körében éppúgy, mint a főállásúak között. *A Wir sind Kirche*

[Egyház vagyunk] nevű reformmozgalom és *A Német Katolikusok Központi Bizottsága* egyaránt dicséri a pápai iratot, „felrázónak” és „bátornak”, „a hit újbóli felfedezésére szóló meghívásnak” nevezve azt. *Georg Hupfauer*, a németországi *Katolikus Munkavállalók Mozgalma* elnöke mélyebre tekint, és igazságosabb elosztási struktúrákat követel. Ő és más, inkább „baloldali” katolikusok azonosulnak a pápa átfogó kapitalizmuskritikájával, amely szerintük „messze meghaladja II. János Pál kiállását a munkások mellett”.

Politikai szempontból liberális világegyházi stratégiák, mint például a bencés rend vezetője, *Notker Wolf* primás apát, ellene vetik, hogy bár a pápa érzékeny pontot érint, de „elvárásai” politikai és egyházi szempontból is „túlzottak”. A liberális piacgazdaság teológiai szószólói – például a *Németországi Evangélikus Egyházban* vagy olyan gazdaságközeli tömegtájékoztatói esz-közökben, mint a *Frankfurter Allgemeine Zeitung* – bírálják a pápa maró kapitalizmuskritikáját, mondván: a pápa kőkemény vádjai argentinai tapasztalatából erednek, és nem felelnek meg a magasan feljett tudás- és teljesítményi társadalmak gazdasági viszonyainak; felpanaszolja, hogy a nem kreatív Argentínához kötődő pápa figyelmen

kívül hagyja az olyan harmadik világbeli országok sike-reit, mint Brazília, ahol szerintük sok millió ember szegénységét győzték le politikai megoldásokkal – vagyis társadalmi haladást értek el a piac segítségével, miközben a pápa ékesszólóan a piacgazdaság elutasításának zsákutcájába kormányozza egyházát.

Ferenc pápa hívei a Biblia Istenével fogják megvédeni őt, hiszen Jahve pártosan a szegények oldalán áll. A bibliai érzékenységű kereszténység nem lehet sem semleges, sem liberális a féktelen piacgazdasággal szemben.

A pápa szólt, világosan és részletesen. Vajon új korszak kezdődik-e az egyházban? Új utakra indulnak-e a keresztények? Még nyitott kérdés, hogy az a lökés, amelyet a hit számára adott a pápa, füstbe megy-e, vagy pedig megváltoztatja a világot a katolikus egyházzal együtt.

Thomas Seiterich

Forrás: Publik-Forum, 2013/23

